

THE INFLUENCE OF DYSLEXIA ON CHILDRENS' SELF-ESTEEM IN PRIMARY SCHOOL

Vaska Zdravkova

Faculty of Medical Sciences, University "Goce Delcev" – Stip, R.N. Macedonia
vaska.zdravkova@ugd.edu.mk

Abstract: Dyslexia is a learning disorder that is characterized by children's impaired ability to read and spell words. Self-esteem is confidence and belief in one's own worth. Strong self-esteem is associated with good psychological health. Children spend most of their days in school and this environment forms the sense of worth for many children. Dyslexia regularly causes failure in school and is usually accompanied by behavioral and emotional problems: instability, lack of discipline, resistance, passive or aggressive attitude, refusal of school, isolation, and feelings of inferiority (Shaywitz S.E., Shaywitz J.E., Shaywitz B.A. (2021). The most common mistakes, such as blaming the child for poor school performance or attributing the cause to psychological problems, regularly lead to poor self-image, affect their confidence, or low self-esteem (Chica, 2017). School can quickly shatter the self-esteem of a dyslexic child. Dyslexia has a negative effect on self-esteem, but this effect depends on levels of support at home and at school. Clinical research shows the emotional and motivational factors associated with dyslexia.

The purpose of the present study is to investigate the factors that influence the self-esteem of students with dyslexia. Provides a brief overview of some of the key literature in this area and then describes a study conducted in three mainstream primary schools in the eastern part of the Republic of North Macedonia.

Methodology: data were collected using semi-structured interviews with students who received an official diagnosis of dyslexia. Eleven students voluntarily participated in an interview. The study looked at the influence of factors such as comparisons with other students and the influence of teachers, peers and family on students' self-esteem.

The results of the study show that these factors contribute significantly to the self-esteem of students with dyslexia. The most significant contributor to students' self-esteem is being diagnosed with dyslexia and being labeled.

Conclusions: Dyslexic children with high self-esteem display more confidence and will volunteer answers or try out new subjects/tasks than lower self-esteem children. These high self-esteem children expect to succeed and attribute success to their skill/ability.

Recommendations: early diagnosis of dyslexia is essential to creating a positive self-image and recommends that further research is needed on the meaning of the diagnosis for these learners. Children with dyslexia can achieve higher self-esteem, not just developed communication and writing competence.

Keywords: self-esteem, dyslexia, self-confidence

ВЛИЯНИЕТО НА ДИСЛЕКСИЯТА ВЪРХУ САМОЧУВСТВИЕТО НА ДЕЦАТА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Васка Здравкова

Факултет за медицински науки при Универзитет Гоце Делчев – Штип, Р.С. Македонија
vaska.zdravkova@ugd.edu.mk

Резюме: Дислексията е нарушение на ученето, което се характеризира с нарушени умения на децата да четат и изписват думи. Самочувствието е увереност и вяра в собствената стойност. Силното самочувствие е свързано с доброто психологическо здраве. Децата прекарват по-голямата част от дните си в училище и тази среда формира чувството за стойност за много деца. Дислексията редовно причинява неуспех в училище и обикновено е придружена от поведенчески и емоционални проблеми: нестабилност, липса на дисциплина, съпротива, пасивно или агресивно отношение, отказ от училище, изолация и чувство за малоценност (Shaywitz S.E., Shaywitz J.E., Shaywitz B.A.(2021). Най-честите грешки, като например обвиняването на детето за лошото представяне в училище или приписването на причината на психологически проблеми, редовно водят до лоша представа за себе си, засягат увереността им или ниското им самочувствие (Chica, 2017). Училището може бързо да разбие самочувствието на дете с дислексия. Дислексията има отрицателен ефект върху самочувствието, но този ефект зависи от нивата на подкрепа у дома и в училище. Клиничните изследвания показват емоционалните и мотивационни фактори, свързани с дислексията.

Целта на настоящото проучване е изследване на факторите, които влияят на самочувствието на учениците с дислексия. Предоставя кратък преглед на част от ключовата литература в тази област и след това описва проучване, проведено в три масови основни училища в източната част на РС Македония.

Методология: данните са събрани с помощта на полуструктурирани интервюта с ученици които са получили официална диагноза дислексия. Единадесет ученици доброволно се включиха в интервю. Проучването разглежда влиянието на фактори като сравнения с други ученици и влиянието на учители, връстници и семейството върху самочувствието на учениците.

Резултатите от проучването показват, че тези фактори допринасят значително за самочувствието на учениците с дислексия. Най-значимият фактор, който допринася за самочувствието на учениците, е диагнозата „дислексия“ и етикетирването.

Заключения: Децата с дислексия и високо самочувствие показват по-голяма увереност и ще отговорят доброволно или ще изпробват нови теми/задачи, отколкото децата с по-ниско самочувствие. Тези деца с високо самочувствие очакват да успеят и приписват успеха на своите умения/способности.

Препоръки: ранното диагностициране на дислексия е от съществено значение за създаването на положителна представа за себе си, и препоръчва да са необходими допълнителни изследвания за значението на диагнозата за тези ученици. Децата с дислексия могат да постигнат по-високо самочувствие, а не само развита комуникационна и писмена компетентност.

Ключови думи: самочувствие, дислексия, самоувереност

1. УВОД

Тази статия изследва факторите, които помагат за формиране на самочувствието на учениците с дислексия. Изследва влиянието на учители, връстници и родители върху самочувствието, както и влиянието на официалната диагноза дислексия. По-ранни изследвания (Rosenthal, 1973; Thomson and Hartley, 1980) установили, че учениците с дислексия имат по-ниски нива на самочувствие и това се подкрепя от последващи изследвания (Leitão S., Dzidic P., Claessen M., Gordon J., Howard K., Nayton M., Boyes M.E 2017). Изследванията показват, че учителите имат значително влияние върху развитието на самочувствието при ученици с дислексия и несправедливото отношение от страна на учителите може да повлияе негативно на самочувствието (McArthur G.M., Filardi N., Francis D.A., Boyes M.E., Badcock N.A 2020). Учениците с дислексия са по-склонни да проявяват плахо поведение, да избягват ситуации на възможен стрес и непрекъснато да искат помощ и успокоение, отколкото учениците без дислексия. Учениците с дислексия в масовите училища са имали по-ниски нива на самочувствие, свързани със способността за четене, отколкото учениците без дислексия (O' Brien T. 2019). Основните резултати от изследването показват, че учениците с дислексия изпитват дразнене и тормоз и чувство на изключване. Несправедливото отношение от страна на учителите също е постоянна тема в литературата, както и съпротивата на учителите срещу съществуването на дислексия.

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Изследването се проведе в три масови училища в източната част на Р. С. Македония. Групата с изследващи на настоящото проучване се състои от деца, диагностицирани с дислексия. Проучването разглежда влиянието на фактори като сравнения с други ученици и влиянието на учители, връстници и семейството върху самочувствието на учениците. Бяха проведени индивидуални интервюта с ученици, получили официална диагноза дислексия които посещават масови училища. Учениците бяха на възраст 13-14 години. Единадесет ученици доброволно се включиха в изследването. Беше получено разрешение от родителите на участниците, участниците, учителите и директорите на училищата.

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

Мнозинство (десет/единадесет) от интервюираните ученици са направили сравнения между себе си и други ученици преди официалната диагноза. Тези сравнения се различаваха по своя характер. Някои ученици успяха да идентифицират конкретни сравнения, като четене на глас в клас, правопис и писане, а някои успяха да направят само общи сравнения, като например писане на домашни по-трудно от другите ученици или повече затруднения в час. Тези сравнения довели учениците до усещане за глупост, разочарование или изолация.

Чувствам се глупаво

Един ученик посочи, че се чувства „глупав“, когато се сравнява с връстниците си и това доведе до страх от други хора да видят училищните задачи. Друг ученик коментира, че се чувства „глупав“, защото се измъчва повече от връстниците си.

Чувство на разочарование

Един ученик посочи, че се чувства разочарован от себе си когато се сравнява със своите връстници. Осъзнаването, че се измъчва, го накара да „отстъпи“ и това беше придружено от отказа му да сътрудничи с исканията на учителите.

Чувство на изолация

Няколко ученици, които се сравняват със своите връстници, посочват, че се чувстват изолирани и изоставени, защото намират работата по задачите по-трудна от другите деца в класа.

Данните са в съответствие с констатациите в публикувани изследвания, които показват, че децата с дислексия често правят сравнителни изявления, както и предпочитат теми, в които трудностите им не са показани (Casserly, A. M. (2013). Учениците разказаха за неприязънта им да се очаква да създадат същото количество писмена работа като техните връстници в рамките на същите времеви ограничения. Възмущаваха, че ги държат вътре по време на почивка, за да наваксат със задачите. Поставиха под въпрос прекалената употреба на писане за записване на резултатите във всички уроци и подчертаха, че най-добрите учители им позволяват да записват своята „работа“ по различни начини. Ненавист към четенето на глас беше последователна тема в данните, което доведе до това, че учениците правят отрицателни сравнения между себе си и своите връстници.

Влиянието на учителите

Участниците изразиха противоречиви мнения за своите учители. Някои описаха как учителите са ги унижили и това се е отразило негативно върху самочувствието им. Учителите са важни личности и допринасят за самочувствието на учениците (Lindeblad, E., Svensson, I., & Gustafson, S. 2016). Констатациите в моето проучване се съгласуват с констатациите в публикувани изследвания, които подчертават негативното отношение на учителите към учащите с дислексия и съпротивата на учителите към съществуването на дислексия. Някои от участниците успяха да идентифицират учители, както минали, така и настоящи, които са били по-ефективни. Повтаряща се тема, идентифицирана от участниците по отношение на оценката на ефективността на учителите, беше идеята за подкрепа. Учениците възприемат подкрепата по различни начини. Някои ученици подчертаха важноста учителите да разбират индивидуалните им потребности. Други подчертаха важноста учителите да се адаптират към нормалната си практика в класната стая и да бъдат гъвкави в подхода си. Учениците преди всичко подчертаха значението на развиването на ефективни взаимоотношения със своите учители, така че да имат с кого да говорят.

Влиянието на връстниците

Около половината от интервюираните ученици не са преживели вербално или физическо насилие поради дислексията си. За тези ученици, които са преживели тормоз, словесната злоупотреба е съвместима тема в данните. Това е в съответствие с констатациите в литературата (Novita, S. 2016). Учениците често са били подигравани от връстници, когато се опитвали да им обяснят трудностите си

Влиянието на родителите

Всички участници идентифицираха, че родителите им са ги подкрепили и повтаряща се тема е, че родителите често са проактивни по отношение на поставянето на диагноза за детето си. Резултатите от това проучване се съгласуват с констатациите в литературата. Налавани, Б. А. и Карауан, Л. У. (2012 г.) установяват, че училищата често пренебрегват родителските притеснения подчертават, че в много случаи родителите често изразяват притеснения, преди училището да е идентифицирало някакви проблеми. Освен това подчертават, че родителите често са действали независимо от училището, за да получат официална идентификация на дислексията.

Значението на диагнозата

По-голямата част от учениците в това проучване коментират, че тяхното самочувствие се е повишило след поставянето на диагнозата. Те смятат, че етикетът им дава начин да обяснят трудностите си на своите връстници, а думата „дислексия“ им дава причина за техните трудности. Учениците вече не се смятаха за глупави или тъпи. Резултатите от това проучване съвпадат с констатациите на Лаучлан и Бойл, (2007), които показват, че учениците оценяват диагнозата и използването на официалния етикет. Лаучлан и Бойл, идентифицират доминиращите теми, произтичащи от коментарите на децата относно използването на термина „дислексия“. Това са:

- без да си мислят, че са тъпи или глупави;
- че това е помогнало;
- че това им е помогнало конкретно да разберат;
- че има и други деца със същия проблем

Констатациите на Лаучлан и Бойл (2007) корелират с констатациите в това проучване. Очевидно учениците виждат етикета като полезен. Моето проучване установи, че по отношение на самочувствието диагнозата

дислексия и собствеността върху етикета имат положително въздействие върху самочувствието на учениците. Всъщност открих, че диагнозата на дислексията и притежанието на етикета са много по-важни фактори, които допринасят за положителна представа за себе си, отколкото други фактори като ефекта на учители, връстници или роднини. Учениците идентифицираха официалната диагноза дислексия като повратна точка за осъзнаване, че имат истинска специфична трудност, а не обща трудност при ученето. Те говориха за диагнозата като определящ момент по отношение на оформянето на тяхната идентичност и самочувствие.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Данните в това проучване показват, че за учениците с дислексия официалната диагноза е от решаващо значение за развитието на самооценка и самочувствие. Преди диагностицирането, негативните взаимодействия от връстници и учители към учениците с дислексия са довели до ниско самочувствие и чувство на изолация. При много от тези ученици е имало усещане за научена безпомощност преди диагнозата. След диагностицирането увереността на учениците се повиши и учениците успяха да разграничат специфичните си трудности от понятието за интелигентност. Родителската подкрепа е последователна в цялата извадка и родителите често са били активни в предприемането на стъпки към оценка и диагностика. Въпреки това, преди диагнозата, тази подкрепа от родителите изглежда има минимален ефект върху самочувствието на тази група ученици.

5. ИЗВОДИ

Изследвания на Humphrey и Mullins (2002a) показват, че преживяването на дислексия може да има отрицателно въздействие върху самопредставата и самочувствието на учениците. Освен това те открили, че учениците с дислексия са склонни да приписват успеха на външни фактори, а не на вътрешни фактори (Humphrey and Mullins, 2002a), като по този начин илюстрират теорията за „научената безпомощност“ (Peterson et al., 1993). Изследванията показват, че учащите с дислексия приписват успеха на фактори като качеството на учителя, а не на собствената си интелигентност (Humphrey and Mullins, 2002a). Следователно успехът се обвинява по-скоро върху външни фактори, отколкото да се възприема като нещо, което може да бъде контролирано (Humphrey and Mullins, 2002a). Това предполага, че учащите с дислексия имат много лош вътрешен локус на контрол. Те чувстват, че не контролират собствения си успех във връзка с ученето, поради собствените си възприемани неадекватности. Изследванията сочат връзката между научената безпомощност, стила на приписване и ниската самооценка (Butkowsky and Willows, 1980; Humphrey, 2001). За разлика от учащите без дислексия обвиняват за неуспеха вътрешни фактори като липса на усилия или липса на интерес към даден предмет, но не и липса на способности, като по този начин защитават своята концепция за себе си (Humphrey and Mullins, 2002a). Това предполага, че учащите без дислексия имат много силен локус на контрол. Бърдън и Бърдет (2005) се фокусират върху отношението на учениците към ученето и чувството им за свобода на свобода в независимо училище за деца с дислексия. Изследователите използват данните си, за да оспорят констатациите на Хъмфри и Мълинс относно връзката между дислексията, самочувствието и локуса на контрол. За разлика от тях, Бърдън и Бърдет (2005) откриват, че учениците с дислексия имат „силно положително отношение към ученето“ и имат силно чувство, че контролират собствената си съдба.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Armstrong, D., & Humphrey, N. (2008). Reactions to a diagnosis of dyslexia among students entering further education: Development of the 'resistance–accommodation' model. *British Journal of Special Education*;36(2):95-102
- Casserly, A. M. (2013). The socio-emotional needs of children with dyslexia in different educational settings in Ireland. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 13(1), 79–91
- Chilca, M. (2017). Autoestima, hábitos de estudio y rendimiento académico en estudiantes universitarios. *Propósitos y Representaciones*, 5(1), 71- 127. doi: <https://doi.org/10.20511/pyr2017.v5n1.145>
- Humphrey, N., & Mullins, P. (2002a) Personal constructs and attribution for academic success and failure in dyslexia. *British Journal of Special Education*, 29, 4, 196–203.
- Lauchlan, F., & Boyle, C. (2007). Is the use of labels in special education helpful? *Support for Learning*, 22(1), 36–42
- Leitão, S., Dzidic, P., Claessen, M., Gordon, J., Howard, K., Nayton, M., & Boyes, M.E. (2017). Exploring the impact of living with dyslexia: The perspectives of children and their parents. *Int. J. Speech-Lang. Pathol.* 2017;19:322–334. doi: 10.1080/17549507.2017.1309068.

- Lindeblad, E., Svensson, I., & Gustafson, S. (2016). Self-concepts and psychological well-being assessed by Beck youth inventory among pupils with reading difficulties. *Reading Psychology*, 37(3), 449–469
- McArthur, G.M., Filardi, N., Francis, D.A., Boyes, M.E., & Badcock, N.A. (2020). Self-concept in poor readers: A systematic review and meta-analysis. *PeerJ*. 2020;8:e8772. doi: 10.7717/peerj.8772
- Nalavany, B. A., & Carawan, L. W. (2012). Perceived family support and self-esteem. The mediational role of emotional experience in adults with dyslexia. *Dyslexia*, 18, 58-74.
- O’ Brien T. (2019) Affective issues impacting children with dyslexia in a special school in Ireland. *Journal of Research in Special Educational Needs*.19(4):315-324
- Riddick, B. (1996). *Living With Dyslexia* London and New York: Routledge
- Shaywitz, S.E., Shaywitz, J.E., & Shaywitz, B.A. (2021). Dyslexia in the 21st century. *Curr. Opin. Psychiatry*. 2021;34:80–86. doi: 10.1097/YCO.0000000000000670.
- Thomson, M., & Hartley, G. M. (1980). Self-esteem in dyslexic children. *Academic Therapy*, 16, 1, 19–36.